

UMBERTO ECO

JMÉNO RŮŽE

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Bernard se už určitě od opata dozvěděl o zločinech, k nimž tu došlo, protože nedal vůbec najevo, že by ucítil jed, který Vilémova slova obsahovala, a odpověděl mu: „Jak se zdá, budu se tu musit v těchto dnech na přání opatovo a abych se zhostil svého úkolu v rámci dohody, kvůli níž jsme se tu sešli, zabývat přesmutnými událostmi, z nichž vane morový pach ďábla. Říkám vám to, protože vím, že i vy v dobách, kdy byste mi byl bližší, jste po boku mém i těch, kdož jsou jako já, bojoval na poli, kde proti sobě stojí šiky dobra a zla.“

„Však jsem také,“ klidně mu odpověděl Vilém, „pak přešel na druhou stranu.“

Bernard přijal úder, aniž hnul brvou. „Můžete mi povědět něco užitečného o těchto zločinech?“

„Bohužel ne,“ zdvořile mu odpověděl Vilém. „Schází mi vaše zkušenost v této oblasti.“

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Druhá polovina knihy, kdy se Vilém setkává s inkvizitorem jménem Bernard Gui.

Příběh je vyprávěn starým benediktýnem Adsem, který sepisuje události, jichž byl za svého mládí svědkem. Děj se odehrává v hornoitalském benediktýnském klášteře, kam Adso dorazil se svým učitelem františkánem, někdejším inkvizitorem Vilémem z Baskervillu roku 1322. V klášteře má dojít k bratrské diskusi o tom, zda vlastnil Ježíš váček s penězi nebo nikoli. Během pobytu se však dějí záhadné vraždy, které má vyřešit Vilém a Adso.

Po příchodu do kláštera je Vilém přivítán opatem. Opat se Vilémovi svěří s tím, že se v klášteře děje něco neobvyklého, co děsí jeho i ostatní mnichy. Vilém se tedy s mladým Adsem vydává řešit podivné vraždy v opatství.

První mrtvé tělo bylo nalezeno pod strmým srázem mimo opatství, pod okny věže. Mrtvý byl iluminátor knih. Vilém se začal vyptávat, kdo mrtvého františkána našel, kdy se to stalo a zda bylo okno otevřeno. Dozvěděl se, že se jedná o nehodu, ale s tímto tvrzením Vilém nesouhlasil. Pomocí dedukce a zdravého rozumu přišel na to, že mrtvý mnich byl zabit. Nemohl přeci za sebou zavřít okno, pokud z něho vypadl. Okno nešlo otevřít a sklo nebylo rozbito. Při pátrání se chtějí Vilém a Adso podívat do knihovny, avšak nemají dovolen přístup. Vilém se v kapli setkává se svým starým přítelem, františkánem Ubertinem.

Druhé mrtvé tělo bylo nalezeno v kádi s prasečí krví. Mniši v hrůze začali propadat panice, že se jedná o proroctví Apokalypsy. Vilém našel stopy, které vedou od kádě. Byly opačné a velice hluboké, tím usoudil, že vrah šel pozpátku, aby zakryl stopy. Odebrali se tedy do knihovny, aby zjistili, na čem mrtvý – překladatel z řečtiny – pracoval. V knihovně se setkal s Jorgem, starým bratrem opatem, který z duše nenáviděl smích. Vedli spolu velice hlasitou diskusi o smíchu a o Aristotelově druhé knize, kterou věnoval komedii. Večer se Vilém dostal do knihovny, kde si pomocník knihovníka četl ze zakázané knihy. Byl vyrušen a ukryl se mezi sloupy. Vilém našel papír, kde bylo cosi napsáno, a přičichl k němu. Byl cítit citrón. Na papíře byl napsán tajný vzkaz citrónovou šťávou, rozluštělnou pouze nad plamenem svíčky. Pomocník knihovníka ztropí zmatek, vezme knihu i s Vilémovými brýlemi a utíká pryč. Vilém i Adso se jej snaží chytit, ale marně. Adso se skryje do skladu a setká se s dívkou, do které se zamiluje.

Další mrtvé tělo bylo nalezeno ve vaně s citrusovými lístky. Byl to mrtvý pomocník knihovníka. Adso se za podivných okolností setkává se Salvatorem. Býval to pohan a vyznavač Satana, který mluvil

všemi jazyky a zároveň žádným. Vilém s lékařem Severinem prohlíží další tělo. Najdou společný znak – černý prst a také jazyk. Už se ví, že se nejednalo o proroctví. Na diskuzi se pomalu sjíždějí mnichové z různých opatství a koutů země. Je pozván Bernardo Gui, inkvizitor, který se nemá rád s Vilémem. Urbertin musí opustit klášter. Vilém nachází tajný vchod do knihovny. Knihovna je jeden velký labyrint, ve kterém se vyzná pouze knihovník a jeho pomocník. Je to tajemství, které si předávají pouze oni. Adso objeví komoru s knihami, kde je zrcadlo a nad ním řecký nadpis. Vilém se zabývá knihami a Adso se ztratí. Díky Adsově bystrosti se dostanou z labyrintu.

Gui přistihne Salvatora a dívku při vykonávání satanského obřadu. Dívka je nařčena z čarodějnictví. Adso je nešťasten. Salvátor je mučen a přiznává se ke všemu, co se v opatství stalo, přitom prozradí, že ještě jeden mnich uctívá Satana. Už probíhá diskuze. Obě strany jsou velice agresivní v prosazování svých tvrzení. Na ničem se nedohodnou a znepřáteleně odjíždějí. Severin najde u sebe „vražednou knihu“ a dává to na vědomí Vilémovi. Než se Vilém dostane k Severinovi, najde jej mrtvého a kniha znovu zmizela.

Gui odsuzuje dívku, Salvatora a jednoho mnicha k trestu smrti na hranici. Uprostřed mše zemře knihovník. Také má černý prst a černý jazyk. Jorg je z toho zničen a nechce uvěřit, že i knihovník je mrtev. Vilém je Guiem obviněn z toho, že je vrahem nevinných mnichů.

Adso s Vilémem se vydávají tajnou chodbou do knihovny. Vilém rozluštil tajný nápis nad zrcadlem a dostává se do knihovny se zakázanými knihami. V místnosti už na něj čeká starý Jorg. Jorg k smrti nenáviděl smích, proto stránky „té“ knihy otrávil. Jorg je slepý a nabádá Viléma, aby si prohlédl knihu. Neví však, že Vilém má ochranné rukavice, které jej ochrání. Jorg shodí hořící svíci a knihy vzplanou. Jorg utíká a nechává Viléma a Adsa v knihovně. Začíná hořet celá knihovna. Jorg umírá v knihovně. Vilém posílá Adsa z knihovny ven. Na hranici začíná poprava. Dívku osvobodí místní lidé, ale Salvátor a mnich uhoří. Gui narychlo odjíždí z opatství, ale sjede ze skály a zabije se. Adso truchlí nad ztrátou svého mistra. Vilém se však z knihovny dostal ven a odnesl si s sebou pár knih, které se mu podařilo zachránit před ohnivou zkázou.

Vilém a Adso opouštějí zničené opatství. Při cestě dolů stojí dívka u cesty a čeká na Adsa. Adso se na chvíli zastaví, obejmě dívku a se slzami v očích následuje svého učitele a mistra.

- **téma a motiv**

téma: vraždy v opatství

motivy: zločiny, jed, ďábel

- **časoprostor**

prostor: z úryvku není patrný; italské opatství benediktinů

čas: z úryvku není patrný; rok 1327

- **kompoziční výstavba**

Úryvek je rozdělen na odstavce. Děj je vyprávěn chronologicky.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, román

- **vypravěč**

ich-forma: vypravěčem je Adso, pomocník Viléma

- **postava**

Vilém – vyšetřovatel vražd, moudrý a vzdělaný, bývalý inkvizitor

Adso – pomocník Viléma, mladý, zvědavý

Bernard Gui – inkvizitor, starý známý Viléma z dob, kdy byl Vilém inkvizitorem

opat Abbone – představený kláštera

Ubertin – františkánský mnich posedlý vírou, zapálený, odhodlaný, odvážný

Malachiáš – knihovník, zemře při ranní bohoslužbě, homosexuál

Berengar – pomocník knihovníka, zemře na otravu jedem

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč Bernarda a Viléma

pásmo vypravěče

- **typy promluv**

dialog Bernarda a Viléma

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

archaismus *musit, kdož*

inverze *na přání opatovo*

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

metonymie *ucítil jed, který Vilémova slova obsahovala; bojoval na poli, kde proti sobě stojí šiky
dobra a zla; přešel na druhou stranu*

hyperbola *přesmutné události*

epiteton *morový pach ďábla*

metafora *přijal úder*

synekdocha *aniž hnul brvou*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

2. polovina 20. století až první čtvrtina 21. století

Umberto Eco (1932–2016)

- italský sémiolog, estetik, filosof a spisovatel
- je jedním z nejvýznamnějších představitelů postmoderny a avantgardy 60. let 20. století
- narodil se 5. 1. 1932 v italské Alessandrii v rodině úředníka
- otec byl povolán do války, Eco vyrůstal se svou matkou a během války se odstěhovali na venkov
- na přání otce šel po úspěšně složené maturitě studovat práva, těch však brzo zanechal a začal studovat středověkou filosofii a literaturu
- po studiu se stal nakladatelským redaktorem v Radiotelevisione Italiana a také působil jako lektor na Turínské universitě
- podílel se na organizování avantgardy, vzniku volného uskupení avantgardních umělců
- v roce 1959 začal psát pro Verri, kde vedl část věnovanou avantgardě
- o tři roky později se oženil s německou profesorkou umění, Renatou Ramge, se kterou měl syna a dceru
- stal se lektorem na universitě v Miláně, o rok později začal působit ve Florencii jako profesor vizuální komunikace
- v dalších letech působil na mnoha dalších univerzitách po celém světě
- Eco je držitelem řady prestižních ocenění a několika čestných doktorátů
- z politického hlediska měl blíž k levici a k italské komunistické straně

román Foucaultovo kyvadlo (1988)

román Ostrov včejšího dne (1994)

román Baudolino (2000)

román Tajemný plamen královny Loany (2004)

román Pražský hřbitov (2011) – děj se odehrává převážně ve Francii, Itálii a Praze. Hlavním hrdinou románu je jistý kapitán Simognini, tajný agent a intrikán, který stál za většinou politických spiknutí v Evropě té doby. Eco se při psaní románu inspiroval pouze opravdovými historickými postavami a událostmi, román je tedy i zajímavým náhledem do tajné (politicko-zákulisní) historie 19. století. Jedním z témat románu jsou i Protokoly sionských mudrců a otázka antisemitismu.

- **literární / obecně kulturní kontext**

postmoderna

- myšlenkový směr konce 20. století
- základním prvkem je pluralita názorů a jejich zrovnoprávnění, narativní metoda (vyprávěcí), negace nemá být tvůrčí metodou
- dochází k rozvoji filozofických myšlenek
- změna v postoji k tradicím, návrat ke starším uměleckým formám
- 2 typy čtenáře: naivní – konzumuje obsah, uniká mu vícevýznamová stavba díla a kritický – přehlíží banální příběh, soustředí se na formu, odkazy a mezitextové složky
- této literatuře konkuruje televize, kina a v dnešní době internet a počítače
- tento směr má mnohé výhody – zbortila se mnohá tabu, komunikace je stále snadnější i na velké vzdálenosti, ale to způsobuje i nevýhody – komplikovanost textu, nejasnost autorových myšlenek
- využívá formální prostředky, jakými jsou parodie, plagiáty, pastiše a koláže
- celkově postmoderna klade důraz na pluralitu a synkretismus a toto je také typické pro hnutí New Age, jež vykazuje mnoho postmoderních prvků

Jorge Luis Borges (1899–1986)

- argentinský spisovatel

- většinu času trávil v otcově knihovně
- v 6 letech dokonale ovládal angličtinu a později i francouzštinu a němčinu
- roku 1921 začal psát pro několik časopisů
- v roce 1955 oslepl a téhož roku se stal ředitelem Národní knihovny a profesorem literatury v Buenos Aires
- během života získal řadu ocenění např. cenu Formentor nebo Cervantesovu cenu
- tvorba: Dějiny věčnosti, Šest problémů pro Dna Isidra Parodiho

Salman Rushdie (*19. 6. 1947)

- britský spisovatel indicko-muslimského původu
- jeho první román Grimus zůstal bez povšimnutí, proslavil ho až jeho druhý román Děti půlnoci
- studoval historii na Cambridgi
- než se stal spisovatelem, pracoval pro dvě reklamní agentury
- v roce 2007 byl Rushdiemu udělen rytířský titul za zásluhy o literaturu
- v květnu 2008 byl zvolen do americké akademie umění a literatury
- tvorba: Děti půlnoci, Satanské verše, Hamba

Vladimír Nabokov (1899–1977)

- psal ruskou a anglickou prózu a poezii pod pseudonymem Sirin
- pocházel z dobře situované rodiny, což mu umožnilo se kvalitně vzdělávat
- studoval v Petrohradě, kde se naučil anglicky a francouzsky
- přestěhoval se do Paříže, kde pracoval jako učitel, překladatel a instruktor tenisu
- po německé okupaci působil na Cornellově univerzitě jako profesor ruské literatury
- také byl velmi uznávaným znalcem motýlů
- přestěhoval se do Švýcarska, kde prožil posledních 17 let svého života
- tvorba: romány Lolita, Mašeňka, Smích ve tmě, Pozvání na popravu, Dar

Vladimír Macura (1945–1999)

- český spisovatel, literární vědec a kritik
- překládal z estonštiny
- získal Státní cenu za literaturu za díla Guvernantka a Český sen
- ve svých bádáních se zabýval především dobou NO
- roku 1993 se stal ředitelem Ústavu pro českou literaturu
- patřil k zakládajícím členům Baltského svazu
- tvorba: r. Guvernantka, Medikus, r. Informátor, tetralogie Ten, který bude

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Eco píše, že název románu má být sám o sobě klíčem k výkladu díla, dále píše: „Jméno růže, to byla vlastně náhoda, název se mi zalíbil, protože růže je symbolická figura napěchovaná do té míry významy, že skoro už žádný nemá.“

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Dílo je aktuální, závist a zášť je v lidech stále a také kvůli tomu zabíjejí.

- **pravděpodobný adresát:**

Lidé všech věkových kategorií.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Je to Ecovo nejnámější dílo, které ho nejvíce proslavilo. Dílo není napsáno nijak odlišně od ostatních autorových děl.

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramaturgií:**

Film Jméno růže z roku 1986 (režie James Horner) – hodnocení na csfd.cz 85 %, film je skvělý, ale na mnoha místech se odchyľuje od knihy